

RATUSZNY (8) *ai*

râ-, [ra-].

sg m N râtuszny (1). ◊ *G* râtuszn(e)go (2). ◊ *I* râtuszny (1). ◊ *f G* râtuszn(e)j (3), [râtusznyj]. ◊ [I râtuszną. ◊ *L* râtuszn(e)j.] ◊ *pl G* râtusznych (1). ◊ [D râtuszny. ◊ *A subst* râtuszn(e).]

Sł stp, Cn brak, Linde XVI (dwa z niżej notowanych przykładów) – *XVIII w.*

Przymiotnik od „ratusz” (8) :

1. Od znac. ‘budynek będący siedzibą władz’ (3) :

a. Będący ratuszem lub jego częścią (3) : [Potym szedł do panów radziec, prosząc aby mu darowali parę trzewików nowych, ażeby mu kazano trąbić na urząd, z ganków na wieży ratusznej. *KronMieszcz 82.*]

Wyrażenia: »gmach ratuszny« (1): DOglądanie gmáchow/ Zamkowych/ Ratuśznych [*Cura aedium et publicarum et privatarum*]/ y inżyich domow ták póspolitych/ iáko też kázdego włáfnych/ wedle nálfzego zwyczáiu/ bywa poruczóno tym Vrzędnikom/ ktorzi do czégo inżzego póstánowieni fá. *ModrzBaz 35.*

»sień ratuszna« = *atrium praetorii Vulg* (2): *LatHar 712; WujNT Mar 15/16; [*żołnierze powiedli Iefuła we wnątrz Pałacu/ ktory ieft Rathuśzem (*marg*) dośieni ratuśznyi (–) *MurzNT Mar 15/16*].

b. [Znajdujący się, przechowywany w ratuszu:

Szereg: »miejski i ratuszny«: Tegoż roku 1578, dnia 20 miesiąca września, w sobotę, w rynku krakowskim przed ratuszem popalono ćwiertnie i korce miejskie i ratuszne *KronMieszcz 8.*]

c. [Związany z użytkowaniem ratusza:

Wyrażenie: »ratuszny czynsz« = *świadczenie na rzecz rady miejskiej, uiszczane okresowo z tytułu dzierżawy, najmu lub użytkowania ratusza lub ruchomości znajdujących się w ratuszu:* Ratuszny czynsz. – Z ratusza, od wagi i od postrzygalnie i od inżzego obchodu, co smołę, powrozy i inne drobne rzeczy szynkują, płacą per arendam mc. 14/0/0 *LustrSand 67.*]

2. Od znac. ‘urząd miejski (też w starożytnym Rzymie)’ (5) :

a. Pełniący funkcję urzędową lub związany z nią (5) :

Wyrażenie: »cechmistrz ratuszny« = *przełożony służby ratuszowej, woźny ratuszowy* (1): Tám fkazano ná śmierć czterzech z Rády [...]: á s póspolítwá/ Ianá Tefznárá Ianá Wolfram [!] kuźnierzá/ Ianá málárzá/ Iana Scherlángá słołárzá/ y Cechmiłtrzá Ratuśznego *BielKron 393v.*

α. W funkcji rzeczownika (4) :

»ratuszny« = *burmistrz* (2) : gdy vmárłá Rathuśznego żoná [*we francuskim mieście Aurelia*]/ profiłá przed thym mężá fwego/ áby iey kofzthownego pogrzebu nieczynił *BielKron 212, 212.*

»ratuszny« = *pretor* (1) :

Wyrażenie: »ratuszny rzymski« (1): OKrutná á ftráfzliwá ná ten czás byłá w Rzymie roznicá miedzy Senatem/ [...] tho ieft/ miedzy Pompeiufem Ráyçą y Hetmánem Rzymfkim y krolem Hifzpáńkim/ á miedzy Iulijufem drugim krolem Fráncufkim y Illiryckim á Ratuśznym Rzymfkim/ á to o máłe przyczyny. *BielKron 130v.*

~ [Szereg: »pretor albo ratuszny rzymski«: Sroga wojna Pompejusa, rajce i hetmana rzymskiego, króla hiszpańskiego z Julijusem, [p]retorem albo ratusznym rzymskim, królem francuskim, illiryckim, który potem był cesarzem, o małą rzecz. *StryjPoczqt 69 marg.*] ~

»ratuszna« = *żona burmistrza (1)* : [ratusznego żona prosiła męża] aby po proftu była schowana v świętego Fránciszka w Kláztorze/ tákże vczyńnił/ [...] á gdy kthemu przyfzło/ tłukł [mnich] tám nad fklepem á powiádał/ iżem duch potępiony Ratuśzney/ rofkázuiąc aby iey ciáło było z kościoła wyrzucono *BielKron 212.*

b. [Nadany przez władze miejskie:

Wyrażenie przyimkowe: »pod cechą ratuszną«: [w rynku krakowskim przed ratuszem popalono ćwiertnie i korce miejskie i ratuszne] nałożywszy wszytkie na kupę, pod cechą ratuszną, pomierzone i cechowane, za urzędu pana Hieronima Zalasowskiego burmistrza a pana wojewody krakowskiego Piotra Zborowskiego. To wszytko nabroili samiż panowie rajce, którzy ziemstwo trzymali szlachcie gwoli, aby mniejsza miara była. *KronMieszcz 9.*]

c. [Będący dochodem władz miejskich:

Wyrażenie: »pożytek ratuszny«: Pozwalamy thefz Wojtowi naszemn [!] y Radzie mieyfczkiey [...] Rathuśz [...] zbudowacz a pod ratuffem wśzelękie picie piwo domowe, przywozne, miód, y infze przywozne picie [...], y wino dla pozithku Ratuśznego wolnie krom dawania kap(czynny) y podwarneho dzierzeć y fznikowacz [!]. *MetrKor 1582 129/127.*]

d. [Wchodzi w skład derywatu kompleksowego od wyrażenia: »cechmistrz ratuszny«: (słu)gom cechmistrzowskim ratusznym [tj. sługom cechmistrza ratusznego] na każdy tydzień i barwa na każdy rok ku poczciwości miasta. *KronMieszcz1.*]

Cf [RATUSKI], RATUSZOWY